

บทที่ 2
ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของสถาบันธัญญารักษ์ โดยประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ป่วยยาเสพติดในสถาบันธัญญารักษ์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2547 จำนวน 4,446 คน (สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2548: <http://www.thanyarak.go.th/thai/>) ซึ่งสถาบันธัญญารักษ์เป็นสถานบำบัดรักษาขนาด 670 เตียง ก่อตั้งและดำเนินงานโดยกรมการแพทย์ บำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดแบบสมัครใจ ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานีซึ่งห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือเพียง 30 กิโลเมตร มีผู้ป่วยยาเสพติดเฉลี่ยปีละ 10,000 คน เป็นผู้ป่วยยาเสพติดในเฉลี่ยปีละ 6,600 คน และตั้งแต่ พ.ศ.2510 ได้เริ่มบำบัดรักษา 2 ขั้นตอน²⁷ สำหรับผู้ป่วยยาเสพติดใน คือ ขั้นตอนพิษยาเสพติดและขั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพแบบแพทย์แผนใหม่ ต่อมาเพิ่มขั้นตอนก่อนรับการบำบัดรักษาและขั้นตอนติดตามหลังรับการบำบัดรักษา (ธงชัย อุ่เนกกลาก, ม.ป.ป.: 21-24)

ขั้นตอนการใช้ข้อมูล

1. ทำหนังสือขอข้อมูลผู้ป่วยยาเสพติดในสถาบันธัญญารักษ์ พ.ศ.2547
2. นำหนังสือไปยื่นด้วยตนเองที่สถาบันธัญญารักษ์เพื่อทำเรื่องขอข้อมูล
3. เมื่อได้รับการอนุมัติจึงนำข้อมูลมาเพื่อวิเคราะห์

ขอบเขตการศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถาบันธัญญารักษ์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2547 จำนวน 4,446 คน

²⁷ ระบบการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด แบ่งเป็น 1) ระบบการบำบัดรักษาแบบสมัครใจ คือ การบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา โดยขั้นตอนก่อนรับการบำบัดรักษา คือ กระบวนการที่ผู้ป่วยยาเสพติดต้องพร้อมและเต็มใจรับการบำบัดรักษาก่อนเริ่มรับการบำบัดรักษา ขั้นตอนถอนพิษยาเสพติด คือ กระบวนการให้ผู้ป่วยยาเสพติดสามารถหยุดเสพยาเสพติดด้วยการดูแลจากแพทย์ ขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ กระบวนการที่มุ่งให้ผู้ป่วยยาเสพติดหลุดพ้นจากการติดยาเสพติดทั้งทางกายและจิตใจ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ และขั้นติดตามหลังการบำบัดรักษา คือ กระบวนการติดตามและช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติดให้ไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ และ 2) ระบบการบำบัดรักษาแบบต้องโทษ คือ การบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดที่ต้องโทษคดียาเสพติดหรืออยู่ในระยะทัณฑ์บน และวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดและกระทำความผิดอาญา (ธงชัย อุ่เนกกลาก, ม.ป.ป.: 17-20)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ สมรส ความสัมพันธ์ในครอบครัว บุคคลที่อยู่ด้วยก่อนเข้ารับการบำบัดรักษา ที่อยู่อาศัย ยาเสพติดที่เสพ ลักษณะการเสพยาเสพติด มูลเหตุจูงใจของการเข้ารับการบำบัดรักษา และการเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิของสถาบันธัญญารักษ์ซึ่งไม่ได้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ จึงทำให้คุณลักษณะบางประการที่จำเป็นสำหรับการศึกษาพฤติกรรม การเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำไม่ได้มีการสอบถามหรือเก็บรวบรวมข้อมูลเอาไว้ นอกจากนี้ ตัวแปรที่รวบรวมได้จากคำถามเปิดก็ยังมีคำตอบที่กว้างเกินไปและยังไม่ได้เจาะลึกรายละเอียดในอีกหลายประเด็น เช่น เหตุผลของการเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำที่ผู้ป่วยยาเสพติดตอบว่า อยากเลิก น่าจะเป็นผลที่มีสาเหตุต่างๆที่ยังไม่ได้ระบุชัดในคำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม

ข้อตกลงเบื้องต้นในการศึกษา

ข้อมูลทุติยภูมิของสถาบันธัญญารักษ์เป็นข้อมูลที่เป็นความจริงของผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาในสถาบันธัญญารักษ์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2547

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา (พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ ต่อจิตประสาท พ.ศ.2518, ม.ป.ป. อ้างถึงใน สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.)

1. ยาเสพติด หมายถึง วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือสิ่งที่ได้มาจากธรรมชาติ หรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา มาตรา 4 พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ.2518

2. ผู้เสพยาเสพติด หมายถึง ผู้รับยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายโดยรู้ว่าเป็นยาเสพติดไม่ว่าด้วยวิธีใดหรือทางใด

3. ผู้ติดยาเสพติด หมายถึง ผู้เสพยาเสพติดเป็นประจำและติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น ซึ่งสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

4. ผู้ป่วยยาเสพติด หมายถึง ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดรักษา

5. สถานบำบัดรักษา หมายถึง สถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขให้ดำเนินการบำบัดรักษาตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษามาตรา 6 พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท พ.ศ.2518

6. การบำบัดรักษา หมายถึง การรักษาพยาบาล รวมตลอดถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้บุคคลที่เข้ารับการบำบัดรักษาสามารถกลับคืนสู่สังคมในสภาพปกติชน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาโดยรวบรวมจากข้อมูลทุติยภูมิของสถาบันรัฐบุรุษ ซึ่งมียุทธศาสตร์ดังนี้

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยภายในบุคคล

1. เพศ

- ชาย
- หญิง

2. กลุ่มอายุ หมายถึง อายุเต็มปีขณะเข้ารับการบำบัดรักษา นับจากวันเกิดถึงวันสัมภาษณ์ ซึ่งถ้ามีเศษเกิน 6 เดือน ให้นับเป็น 1 ปี และถ้ามีเศษต่ำกว่า 6 เดือน ตัดทิ้ง การจัดอายุเป็นกลุ่มเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

- ต่ำกว่า 20 ปี
- 20-24 ปี
- 25-29 ปี
- 30-34 ปี
- 35-39 ปี
- 40-49 ปี
- 50 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ หมายถึง ชนิดหรือลักษณะของงานที่ทำ จำแนกเป็น

- นักเรียนหรือนักศึกษา และว่างงาน²⁸ - รับจ้าง
- อื่นๆ
- ไม่ระบุ

4. ระดับการศึกษา ประกอบด้วย

- ไม่ได้รับการศึกษา
- ประถมศึกษา
- มัธยมศึกษาตอนต้น
- มัธยมศึกษาตอนปลาย
- อนุปริญญา
- มหาวิทยาลัย
- อื่นๆ
- ไม่ระบุ

5. ศาสนา

- พุทธ
- อื่นๆ
- ไม่ระบุ

6. สถานภาพสมรส จำแนกเป็น

- โสด
- สมรสและอยู่กับคู่สมรส
- แยกกันอยู่ หม้าย และหย่า
- ไม่ระบุ

²⁸ การศึกษาครั้งนี้ถือว่ากลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษายังไม่ได้ทำงานหรือเป็นผู้ว่างงาน จึงรวมกลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษาไว้กับกลุ่มผู้ว่างงาน

2) ปัจจัยระหว่างบุคคล

7. ความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดาในช่วงเวลา ก่อนจะเริ่มใช้ยาเสพติด จำแนกเป็น

- อยู่ด้วยกันอย่างราบรื่น
- บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต
- อยู่ด้วยกันอย่างไม่ราบรื่น
- อื่นๆ
- ไม่ระบุ

8. บุคคลที่อยู่ด้วยกันก่อนเข้ารับการบำบัดรักษา หมายถึง บุคคลที่อยู่ในบ้านเดียวกันในช่วง ระยะเวลา 30 วัน ก่อนเข้ารับการบำบัดรักษา

- บิดา
- มารดา
- คู่สมรส
- บุตร
- ญาติ
- เพื่อน
- อยู่คนเดียว
- ไม่ระบุ

3) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม

9. ที่อยู่อาศัย หมายถึง จังหวัดที่อาศัยเมื่อก่อนเข้ารับการบำบัดรักษา (กรณีที่น่าหนังสือเดินทางมาเป็นใบสำคัญแสดงตนจะนับว่าผู้นั้นอยู่ต่างประเทศ)

- กรุงเทพมหานคร
- ภาคใต้
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ภาคกลาง
- ภาคเหนือ
- ต่างประเทศ

4) ปัจจัยยาเสพติด

10. ชนิดยาเสพติดที่เสพ หมายถึง สารหรือยาเสพติดที่รายงานว่าใช้เป็นประจำ ซึ่งในกรณีนี้ ศึกษานี้ คำตอบสำหรับยาเสพติดที่เสพสามารถมีได้มากกว่า 1 คำตอบ (Multiple Response) โดยในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ป่วยยาเสพติดที่ใช้ยาเสพติดมากชนิดที่สุดใช้ยาเสพติดถึง 4 ชนิด และการให้รหัสข้อมูลจะจำแนกข้อมูลเป็นยาเสพติดชนิดที่ 1 ชนิดที่ 2 ชนิดที่ 3 และชนิดที่ 4 โดยแต่ละชนิด จะใช้รหัสเดียวกัน คือ

- แอมเฟตามีนหรือเมทแอมเฟตามีน²⁹ - สุรา
- อื่นๆ

11. ลักษณะการเสพยาเสพติด

- ชนิดเดียว
- มากกว่า 1 ชนิด
- ไม่ระบุ

²⁹ คือ ยาบ้า

5) มวลเหตุจูงใจของการเข้ารับการบำบัดรักษา

12. มวลเหตุจูงใจของการเข้ารับการบำบัดรักษา หมายถึง เหตุผลหลักที่ทำให้ตัดสินใจเข้ารับการบำบัดรักษาครั้งนี้

- สุขภาพไม่ดี	- ไม่มีเงินชื้อยาเสพติด
- หาซื้อยาเสพติดยาก	- กลัวถูกจับ
- ทางบ้านบังคับหรือขอร้อง	- อยากเลิก (เพื่ออนาคต เพื่อตัวเอง หรือเพื่อผู้อื่น)
- คумประพตีส่งมา	- ถูกบังคับ
- อื่นๆ	- ไม่ระบุ

ทั้งนี้ การวิเคราะห์มวลเหตุจูงใจของการเข้ารับการบำบัดรักษาจะนำคำตอบต่างๆดังกล่าวข้างต้นมาจัดกลุ่มดังนี้

- มวลเหตุจูงใจภายใน ประกอบด้วย เหตุผลหลักที่ทำให้ผู้ป่วยยาเสพติดตัดสินใจเข้ารับการบำบัดรักษาเพราะ อยากเลิก (เพื่ออนาคต เพื่อตัวเอง หรือเพื่อผู้อื่น)
- มวลเหตุจูงใจภายนอก ประกอบด้วย เหตุผลหลักที่ทำให้ผู้ป่วยยาเสพติดตัดสินใจเข้ารับการบำบัดรักษาเพราะ สุขภาพไม่ดี ไม่มีเงินชื้อยาเสพติด หาซื้อยาเสพติดยาก กลัวถูกจับ ทางบ้านบังคับหรือขอร้อง คุมประพตีส่งมา ถูกบังคับ และเหตุผลอื่นๆ

ตัวแปรตาม คือ การเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ หมายถึง การเข้ารับการบำบัดรักษามากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป โดยในที่นี้นับจำนวนครั้งของการอดเองได้นานเกิน 15 วันขึ้นไปด้วย สำหรับข้อมูลชุดนี้พบว่า ผู้ป่วยยาเสพติดที่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำด้วยจำนวนครั้งที่สูงที่สุด คือ จำนวน 19 ครั้ง

ทั้งนี้ การวิเคราะห์การเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำจะนำคำตอบต่างๆดังกล่าวมาจัดกลุ่มดังนี้

- เข้ารับการบำบัดรักษาไม่ซ้ำ คือ เข้ารับการบำบัดรักษาครั้งแรกหรือเข้ารับการบำบัดรักษาเพียง 1 ครั้ง
- เข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ คือ เข้ารับการบำบัดรักษามากกว่า 1 ครั้ง³⁰

การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดเตรียมตารางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยสถิติที่ใช้ คือ

1. ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ จำนวนและร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล ปัจจัย

³⁰ การเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ 1 ครั้ง คือ เข้ารับการบำบัดรักษา 2 ครั้ง หากเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ 2 ครั้ง คือ เข้ารับการบำบัดรักษา 3 ครั้ง

ถึงแวดล้อม ปัจจัยยาเสพติด และมูลเหตุจูงใจของการเข้ารับการบำบัดรักษา และตัวแปรตาม คือ การเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ

2. ใช้ตารางไขว้ (Cross Tabulation) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ ค่าไคสแควร์ (X^2 Test) เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Significance ≤ 0.05)

3. ใช้วิธีวิเคราะห์ความถดถอยแบบโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate Analysis) ว่า ตัวแปรอิสระที่สนใจแต่ละตัวมีบทบาทต่อการแปรผันกับตัวแปรตามในระดับและทิศทางใดเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวแปรอื่นๆ ทั้งนี้เพราะตัวแปรตามซึ่งก็คือ จำนวนครั้งที่เข้ารับการบำบัดรักษาไม่ได้เป็นตัวแปรแบบช่วง-ชั้น (Interval Scale) หรือตัวแปรแบบอัตราส่วน (Ratio Scale) แต่เป็นตัวแปรกลุ่ม (Nominal Scale) จึงแบ่งเป็นกลุ่มที่เข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำมีค่าเป็น 1 และกลุ่มที่ไม่เข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ มีค่าเป็น 0 โดยสถิติที่ใช้ คือ อัตราส่วนโอกาส (Odd Ratios)

จริยธรรมผู้วิจัย

การนำเสนอผลการศึกษานำเสนอในรูปแบบข้อมูลที่เป็นภาพรวม ไม่ใช่ข้อมูลผู้ป่วยยาเสพติดในสถาบันราชทัณฑ์แต่ละคน เพราะอาจส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยยาเสพติดได้ การศึกษานี้จึงเก็บรายนามผู้ป่วยยาเสพติดเป็นความลับ